

„Őrizzük, tartsuk fenn emlékeinket,
gyűjtsük össze töredékeinket,
nehogy elveszenek végleg,
s ezáltal is üresebb legyen a múlt,
szegényebb a jelen és kétesebb a jövő.”

Cato

Válogatás a **„Fehérpartok”** alján címmel készülő helytörténeti kiadványból. (szerkeszti: Heinrich Pál)

A Balaton írásban és képben

Vége elmaradnak a partok.

Alattunk terül el a Balaton egész nagyszerűségében. Most már területének túlnyomó óriási vízsíkja. A tenger, a magyar tenger.

A Balatonba egyszerre szerelmesek vagyunk. Ki nem fogyunk a hangos csodálkozásból. A víznek száz színe, vakító ragyogása, a hullámok versengése, a nevetgélő égbolt, a vízben fürdő felhők, a túlsó oldal zöldellő hegyei, apró falvak napsugárban sütkezéző tornyai, barátságos házcsoportjai, ezer és ezer hegyi hajlék mosolygó fehér falai, duzzadt szárnyú vitorlások, lomha gőzhajók, komor halászhajók, fűrgé csónakok tarka közönsége, nyilsebesen reppenő sirályok, méltóságos lebbenésű gémekek, a vízben lubiczkoló, gondtalan emberek, a parton legelésző kolompos gulya, arany szántóföldek, szőlők, fehéren ragyogó partok, királyi fák, szóval leírhatatlanul változatos, szépséges táj, valóságos tündérország, majd ide, majd amoda vonzza nyugtalan kíváncsiságunkat.

Világos

Rövid idő múlva Világosnál áll meg a vonatunk. E kedves telepet is csak nemrég varázsolták a partra. Világos eredetileg major, a part közlegelő volt. Ez sem a javából. Csak amolyan ürgetelep. Világos az enyingiek fürdőtelepe éppen úgy, mint Almádi a veszprémieké, Aliga a balatonfőkajáriaké, Keresztúr a kéthelyieké, marczaliaké, Badacsony a tapolczaiaké, Révfülöp a

kővágóeörsieké meg hát a más vidékbeli községeké. Az enyingiek sem hagyták annyiban a dolgot. Ők sincsenek messze a Balatontól. Hát csak nekik ne legyen szép kiránduló helyük, egy kis balaton-parti büszkeségük?

Az enyingi társadalom néhány tagja a parttulajdonost végre rávette, hogy a telkét parcelláztassa. Mihelyt e részletek eladás alá kerültek, rögtön akadtak vevők.

A természet a világosi partot nagyon érdekesen alakította. Közvetlen a víz mellett széles lapály terül el. Beljebb a víztől 40 méter magas part emelkedik, melynek derekába vágott vonalon robog a vonat. A part befelé nyíló fensík.

A világosi telep 12 villából áll. Hatot közvetlen a víz mellé építettek. A fürdőző a világon sehol sem talál annál nagyobb kényelmet, mikor saját nyaralójában az ágyból felkelve csak amugy pören mehet fürödni a 30-40 lépésnyire hullámzó Balatonba!

Hat villa fenn büszkélkedik a parton. Tekintetük majdnem a teljes Balatont uralja. Itt tanulmányozhatjuk csak igazán a Balaton színváltozását, édes hangulatait. Itt tapasztalhatjuk legjobban félelmetes morajlását, viharának harsogását, szélvészének üvöltését, vad fergetegének felhőt szaggató haragját.

A tulajdonosok a villákat saját kényelmükre építették, de azért kiadó lakások akadnak bennük. A telepen jó vendéglő van 5 szállószobával. Egy szoba ára havonként 60 K., az egész idényre 140 K. A vendéglőben teljes ellátást havonként olcsón adnak. A vidék tisztasága népe vasárnaponként Világost is fölkeresi ünneplő ruhában. Ilyenkor zajosabb az élet. Tekéznek, tánczolnak. A térképen jelzett Gamásza-csárda, most urasági cselédlakás. Helyette a világosi vendéglő épült. A változott viszonyok eltörlik lassacskán a csárdákat, ezeket az ősmagyar intézményeket, különösen itt a Balaton mentén, a hol helyettük modern vendéglők emelkednek, melyeknek fejlődése lépést tart az idegenforgalom emelkedésével. Világos is szép jövő elé néz. Fásorokat, ligetet létesítenek, fáradhatatlanul munkálkodnak csinosítása érdekében.

☞ Szász Károly
(1865-1950)

Forrás:

Sági János: A Balaton írásban és képben (részlet), Keszthely, 1902

Hullámtörés (részlet)

Az iskola árnyéka kinyujtozkodott keletnek. Isaákné fonott vesszőszékben ült. Előtte s körüle libák nyujtogatták a nyakukat. Olvasmányát letette s hol a jobb, hol meg a bal kezével terelgette kifelé a nyitva feledett ajtón. De biz azok nem tágitottak. Ha a jobb szárnyát kiverte, a bal dadogott, gygyerészelt körüle. Utoljára is tele kosarat vett s megetette őket. Aztán visszaült helyére s a képeslapot vette kezébe. Alig futott át néhány sort, leejtette ölébe s elbámult. Mélázó, boldog tekintettel.

A kertiuton a cica jött. Egeret szorított a szájában. Leült. Nyivákkolt. Erős, hívó hangon. Hiuzsürke szőre fénylett, sárga szemét a konyha felé irányozta.

Az asszony megértette a macska szándékát. Benyitotta a konyhaajtót s bekialtott:

– Mili!

Kis apróság ugrott ki a takaréktűzhely mellől. Fürgén hallgatózott a hívás után. Álmos fejecskejét megrázta, prüszkölt. Két lábával beledörzsölt a szemébe és a vén macska nyávogására odaszaladt. Határozott irányzással, de álmosan.

Az öreg elengedte az egeret. A kicsi mohón harapta át s ugrott vele. Ledobta. Az egér színlelt. Mozdulatlanul feküdt. Megpisztotta egy lábával s kimozdította a fekvéséből.

Az öreg ült és éberen, szemmel kísérte. Az egér megmozdult. A kicsi elengedte, meg fölkapta, aztán visszavitte az anyja elé. Az öreg egykedvűen nézte.

A kicsi átugrálta. Pofozta. Hogy elunta, megette.

Azután odaszaladt anyjához, arcába dörzsölte orrát. Megölelte kis lábával. Az öreg oldalt dült s fia rátapadt a mellére.

Egyhangú dorombolás, halk csemcsegés és ki-kiszaladó kör-mök jelezték a megelégedést.

Isaákné úgy elbámult a családias jeleneten. A jövőből kép merült fel a szíve alatt hordott teherről s melegség futotta át ereit. Elgondolta:

– Az öreg cica egeret fogott. Nem ette meg. Elhozta a fiának. Rá meg is szoptatta...

A tekintete határtalan messzeségben függött. Bágyadtság fogta el, kezét zsidbadtnak érezte s a folyóirat is inkább hogy térdén nyugodott, mint ujjai között. Az édes érzés mellett félelem lopódzott lelkébe. A kíné valakiért, aki már van, de még nincs. Talán nem is lesz. Talán hogy mindketten belepusztulnak s egyikük se lesz?

A pusztáról fogat robogott ki. Az uraság ült ben családostól. Isaák mosónéja a kerítésen belül kerül s odaszól a tanítónénak:

– A differitisz elől menekülnek.

– Sok a beteg?

– A Tollár Róza kiterítve. A Bangháék kisleánya, a Jolánka is halálán.

– Ezek az elől futnak?

– Az elől. Jaj, a Tóth György uraság – az Isten áldja meg még a lépését is – bezzeg nem szaladt el a beteg elől, de meg is látogatta. Lehetett szegény akármilyen nyavalyában. – A nyavalya úgys megkeresi az embert mindenütt.

– Védekezni lehet ellene.

A iszen a tekintetes asszony is csak úgy gondolkozik. Ugy-e megmondtam, hogy holdtöltekor ültessen titkot? Nem hitt a szavamnak. Benn is fulladt a csibe.

– A kotlóstól volt az...

– Attól ám! Attól volt, hogy huszonegy tojás helyett huszat tett alája s ha leszállt a kotlósa, meg nem pöködte volna a tojást. Pedig...

– Mert félre ült a kotlós. Nem a tojásra.

– Az urak nem adnak ilyesmire. Babonaságnak csufolják.

– Pedig a hold fogytán lesz holnap. Akkor el se jön mosni?

– Akkor jó csak még? Úgy megtisztul a szennytól, hogy...

Isaákné jóízűt mosolygott a béresné babonáján s eszébe jutott a kasznárlány:

– A kasznár kisasszony álma se teljesült. Pedig Feketéné mesélte, hogy kislánya lopott neki férfigarist. Az uraméből... Andrásnapkor...

– Az más...

Elhallgatott.

Éktelen kiabálás töredéke hallatszott a pince felől.

– Én fizetek... tartok... intézek... Megmutatom!

A kasznár ordított.

– Menjünk be! – rázkódott össze Isaákné. – Úgy reszketek, ha gorombáskodást hallok.

Alázatos kopogtatás után benyitott a csősz Isaákhoz alkonyaton. Parancsváróan megállt, ahogy a kasznárnál kellett s nagy bocsánatkérően megszólalt:

– Engedjen meg, a tanító úr! Iszen eljárt a szám. Tudom.

– Jól van Zsilaji. Én már régen elfeledtem.

– Egy kis tanácskéresem volna, ha meghallgatná tanító úr.

– Szívesen.

– A kasznár úr, hogy úgy lepocskolt, hirtelenségemben fölmondtam neki. De mitevő legyek? Nagy családom, apró gyermekeim vannak. Elmenjek?

– Ne menjen Zsilaji. Lássá, idő s nap előtt mozog, nem nyílik a számára hely.

– Mindjárt azt tartják ilyen esetben: hogy nem tisztangú az emberfia.

– Lássá, itt iskola is van. Amilyen, olyan. Nagy a családja. Falun fizetnie kell utánuk, kisebb pusztán pedig nem iskoláztatja a gyerekeit.

– Tanító úr szólna mellettem...

– Jól van.

Ahogy kikocogott, Isaák magára vette kabátját és ment a kasznához.

– Ne vegye kasznár úr beavatkozásnak. A csősz nálam járt...

– Igen? – vörösödött ki Róth. – Az az ember höröcsög...

– Én nem tudom, mit tett. Csak...

– Elvittek a nádasból három bokor fűzveszőt. – Összeszedtem. Fölfortyant.

Isaák is hallotta a mosdatlanságot, de nem szólt, mert leronthatta volna célját:

– Fogadja vissza kasznár úr. Nagy családja van. Apró gyerekek.

A szalonon át az asszony is beleszólt:

– Könyöröghet érte tanító úr. Jól megköszönte; előre. Volt az arcán bőr, odamenni?

– Az én dolgomhoz nem értett, mikor beleavatkozott. Példát se látott jót, hát csodátlannak tartom, kérem.

– Annyi gorombaságot ilyen könnyen elfeled?

– Odajött. Megkövetett – mondta s hozzá gondolta, hogy keresztény vagyok.

– Mindjárt nem kellett volna engedni. Szarvat adunk ilyesmivel a cselédnek, – mondta a kasznár.

– Én sohase szerettem az ellenségem, vagy a bántalmazóm megalázkodásában gyönyörködni. Én fölemelem a térdeplőt – szólt engesztelékenyen Isaák.

– Mi bizony nem. Hadd csússzon-másszon! Csak akkor sajnáljuk meg.

– De most visszaveszi, kasznár úr? Az én kértémre...

– Hát engem mire néz?

– Bizonyára jóvá teszi, ha vétett... Előbb várja, hogy dűlőre jusson.

– Nem érdemi meg. Nem is szeretem, hogy visszajön. Hadd lássák a többiek és okuljanak rajt!

– Szebb, ha a jóságot szeretik meg az emberben és azért bec-sülik.

– Engem ne szeressenek!

– Kasznár úr más... De én keresztény vagyok és jól esik a ragaszkodás.

Isaák maga is meghökkent. Attól tartott, hogy elrontotta Zsilaji sorsát, pedig ennek az intzésére kérte.

A kasznárt szíven szúrta a kifejezés. Elvörösödött. Fékezhetetlen vére kavargott, lelke szennyes indulata is háborgott, gáttalan.

Isaák érezte s megkerülte a csőszért:

– Lássá kasznár úr, református ember Zsilaji. Kálvinistákkal jobban rokonszenvez...

Leccsillapult.

– Mondja meg neki, maradhat, ha bocsánatot kér.

Szegény Zsilaji bocsánatot kért, amiért legazemberezték.

Mi újság a Balaton körül?

Augusztus hó 19-én házi erőkből cabaré-, zene-, szavaló-estet s táncmulatságot rendeztünk. Közbe csoda történt, két napig nyári meleg volt. A nap aranyos sugarai kacéran játszottak a tó sima tükrén s pompás színjátékkal gyönyörködtették a látni tudó embert. A jó idő, karöltve a sokat ígérő műsorral, valósággal Aligára csábította az embereket. A közelben gyakorlatozó 29. honvédegyalozezredből 25 tiszt jelent meg, derék őrnagyuk, Peterdy László vezetése alatt, aki különösen is lelkes híve a balatoni kultusznak. A polgári életből az előkelő közönség (aki Aligát ismeri, azelőtt ezt nem kell hangsúlyozni) oly nagy számmal jelent meg, hogy a vendéglő nagyterme ez alkalommal kicsinek bizonyult. A tér szűke miatt, sajnos nem szólhatok külön minden szereplőről, de mégis meg kell építenem Németh Tibor jól sikerült hegedűjátékát, aki gyönyörű népdalokat adott elő cigánykísérettel. Ederde Ferenc nagy hatást keltő komikus szavalatával, négertáncával a „Városligeti jelenet“-ével hosszú ideig tudta vidám hangulatba lekötni a hallgatóközönség

figyelmét. Az est fénypontját azonban Reiter János cs. és kir. tüzérfőhadnagy nagy bűvészeti mutatványai képezték. Előkelő modorban, páratlan eleganciával, sikerültebbnél sikerültebb mutatványaival közel két óra hosszáig gyönyörködtette a közönséget, amely hatalmas tapsviharral és szünni nem akaró éljenzéssel jutalmazta a pompás előadást, amelyről megállapíthatjuk, hogy ilyet Aliga nem látott. A további szereplők zongorajátéka és szavolata szintén sikerültek. Az előadást hajnalig tartó tánc követte s a jókedvnek se vége, se hossza nem akart lenni. Midőn a tisztelt szereplőknek a jótékony cél érdekében kifejtett szivességükért e helyen is köszönetet mondunk, reméljük, hogy máskor is lesz szerencsénk hozzájuk, úgyszintén kedves vendégeinkhez is ezen biztos reményben zárva sorainkat, örömmel kiállítjuk: a jövő évi viszontlátásra, Aliga!

Forrás:

Magyar Tenger,
1913. augusztus 30.

Rekordverseny története

Kenese – Keszthely

A Kenese – Keszthely Rekordverseny a legrégebbi, ma is élő vitorlásverseny hazánkban. E versenyen a rekordfutás szabályai az 1921-es kiírás óta nem változtak, s ezen a Magellán Klub – a hagyományokhoz híven – a jövőben sem fog semmit változtatni.

Az 1920-as évek legelején a Balatoni vitorlázók egy csoportja hiányolt egy hosszú távú versenyt a tavon. Ezen igény alapján határozta el a Balatoni Yacht Klub választmánya 1921. április 15-én, hogy kiírja a Kenese-Keszthely Rekordversenyt. A kiírás a Magyar Yacht 1921. júniusi számában jelent meg:

„A Balatoni Yacht Club központja saját tagjai részére a folyó 1921. évre Kenese-Keszthely rekordversenyt ír ki, melynek feltételei a következők:

A verseny nem lesz csoportos, hanem egyéni, tehát

bármely clubtag egyedül indulhat, bármilyen típusú tőkesúlyos, avagy uszonyos, de csakis fedett hajóval.

Az indulás akár Keneséről, akár Keszthelyről történhetik. A menet napját és idejét a versenyző tetszése szerint választhatja.

Az indulásra jelentkező ebbeli szándékát a clubkapitánynál idejében bejelenti és tőle versenyigazolványt kér. A versenyigazolvány tartalmazza: a hajó nevét, legnagyobb hosszát, szélességét és vitorlafelületét, az indítás és érkezés idejének igazolására szánt helyet, végül a jelentkező azon nyilatkozatát, amelyben becsületszavára kijelenti, hogy a menetidő tartama alatt hajóját sem motorikus erővel, sem egyébként nem vontatta.

Az indulás és érkezés idejének igazolása úgy történik, hogy a versenyző a kenesei, illetve a keszthelyi állomásfőnökkel percnyi pontossággal, tintával feljegyzteteti azon hivatalos MÁV-időpontot, amely időpont-

ban a versenyző indulása előtt illetve érkezése után közvetlenül az állomásfőnöknek versenyigazolványát átnyújtja. Tehát nem a vízen indulás és érkezés időpontja szögezendő le, hanem a versenyzőnek a szárazföldön és pedig a vasúti állomás épületében az állomásfőnök előtt történt jelentkezésének időpontja, amelynek hitelességét a két állomás főnöke szintén becsületszóval erősít meg.

Az állomástól a hajóig, érkezésnél pedig a hajótól az állomásig tartó időveszteség minden egyes versenyzőnél oly módon nyer megtérülést, hogy e címen a két igazolt időpont közötti összidőből 30 perc lesz megtérítve és az ily módon 30 perccel rövidített összidő tekintendő menetidőnek. A klubkapitány gondoskodik arról, hogy a két állomásfőnök idejében megkéreessék az igazolások teljesítésére, amely

Az előzetes várakozásokkal ellentétben csak egy jelentkező volt az 1921-es évben a versenyre, a Pelso, egy osztályon kívüli jolle (fock és nagyvitorlája együtt 42 m²). E hajó állította fel a rekord alapidejét. A Pelso sikeréről a Magyar Yacht 1921. októberi száma számolt be: „A B.Y.C. Kenese-keszthelyi rekordversenyére csodálatosképpen csak egy jelentkező volt. Az eredmény, dacára ennek, kítűnőnek mondható, amennyiben a ca 80 km-nyi utat dr. Jordán Károly és fia, Richárd, az aligavilágosi osztály tagjai Pelso nevű uszonyos hajójukkal 6 ó. 42 alatt tették meg. Az indulás f. é. szeptember hó 6-án reggel 5 ó. 20-kor történt Keneséről elég erős északi szélben, amely a megérkezés időpontjáig, azaz déli 12 ó. 32-ig, sőt azon túl is állandóan tartott. A 7 ó. 12-et tevő időkülönbsétekből a versenykiírás értelmében levonandó a vasútállomástól, mint hitelesítő helytől a versenyző hajóig tartó út fejében 15-15, marad mint tényleges (vízen eltöltött) versenyidő 6 ó. 42. Bátran mondhatjuk, hogy ezen idő méltó a Pelsohoz és annak két kormányosához, sőt nagyon is jónak tartjuk, ugyanannyira, hogy félő, miszerint jövőre nehezen fog akadni versenyző, aki azt megjavítani tudja. Mellesleg még megjegyezzük, hogy az idő hitelessége minden

A Balatoni Yacht Club a következő években minden év elején megjelentette a Magyar Yachtban a kiírást, mely az eredetihez képest az alábbi bekezdéssel egészült ki:

„A rekordverseny 1922. évi kiírása a következő: ugyanaz, mint az 1921. évi kiírás + az alábbi bekezdés:

Győztes az a vitorlás, amely a tavalyi Jordán-féle hat óra 42 perces rekordot a legjobb idővel megjavítja. A győztes hajó rekord jelzésű plakettet kap. Ezen kívül időplakettet kap azon következő 3 legjobb idejű hajó, amely az utat 12 órán belül teszi meg. Ezen utóbbi három plakett még az esetben is kijár, ha a versenyző hajók egyike sem tudná a fennálló hat óra 42 perces rekordot megjavítani.

Budapest, 1922. június 27. A B.Y.C. választmánya
Dr. Jordán Károly és fia a Pelsóval nyolc évig tartotta a rekordot. A korabeli híradások alapján csak dr. Uhl

kérelemmel egyúttal ezen versenykiírásnak egy nyomtatott példánya lesz a két állomásfőnöknek megküldve, akiknek lekötelező szíveségéért ezúton is előre köszönetet mondunk. Ezen rekordversenynél handicapolás nincsen, tehát csak az abszolút gyors, mégpedig a három leggyorsabb hajó kap jutalmat (hajóplakettet), ezek is csak azon esetben, ha menetejük 24 óránál nem több.

Egy versenyző a folyó évben legfeljebb kétszer indulhat.

A folyó évben elért legjobb idő lesz az 1922. évi hasonló kiírás minimális ideje, a rekord, amelyet lehetőleg javítani kell.

Forrás:

Budapest, 1921. április 15.

A Balatoni Yacht Club választmánya

kétségen felül igazolva van, amit különben természetesen találtunk.”

A Balatoni Yacht Club Választmánya 1921. október 27-i ülésén a Pelso menetét szabályosnak találta, s az idejét hivatalos rekordnak elfogadta. Magyar Yacht 1921. november:

„A Kenese-keszthelyi rekordverseny ügyében clubunk főtitkára az ezidei győzteseknek a választmány megbízásából az alábbi levelet intézte:

Budapest, 1921. október 29., Nagyságos dr. Jordán Károly és Richárd uraknak

Clubunk Választmánya folyó évi október hó 27-én tartott ülésben foglalkozott a kiírt Kenese-Keszthely rekordpályázattal és amidőn megállapította, hogy az Önök által vezetett Pelso nevű hajó az előírt Kenese-keszthelyi utat folyó évi szeptember hó 6-án 6 (hat) óra és 42 (negyvenkettő) perc alatt szabályszerűen igazolva megtette, egyben elismerésének adott kifejezést ezen aránylag kiváló teljesítmény felett és elrendelte, hogy ezen 6 óra 42 perces Kenese-keszthelyi rekord hivatalos lapban közétéssék. Amidőn a fentiek felett én is örömmel és elismerésemnek adok kifejezést, vagyis sporttársi üdvözzel:

Kleidin főtitkár”

Gyuláról tudunk, aki rendszeresen próbálkozott e rekord megdöntésével, s neki végre a tizenkettedik alkalommal sikerült megdönteni Jordánék rekordját. Ez alkalommal majdnem ötven perccel ért el jobb időt. Az új rekordról a Balatoni Yacht Club 25 éves története című kiadványban és a Hunor Sportok lapjában olvashatunk:

„1929. augusztus 24-én nevezetes eseménye a napnak, hogy dr. Uhl Gyulának Grofcsik János tulajdonát képező Sirocco nevű hajójával sikerült dr. Jordán Károly 1921. év óta tartott Balatonkenese-keszthelyi rekord idejét megjavítani. Az új rekordidő öt óra 53 perc volt. Ezen rekordversenyéről dr. Uhl Gyula a Hunor Sportok lapjának 1931. év március 1-i yachtrovat számában igen részletes és értékes leírást adott.”

Forrás:

Hajó, 1998. október